

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Doçentlik Sınavları Üzerine..

Bilindiği üzere "Turizm İşletmeciliği" alanında doçentlik başvurusunda bulunacak adaylar açısından en önemli sorunlar;

- Uzun yıllar boyunca bu alanın "Turizm İşletmeciliği Eğitimi" gibi "Eğitim Bilimleri"nin bir alt bilim dalı olarak gösterilmesi,
- Turizm alanında yayın yapma güclüğü, ve
- Doçentlik sınavlarına girecek olan jüri üyelerinin kendi çalışma alanlarının turizm alanı ile ne dereceye kadar uyumlu olup olmadıkları konusundaki soru işaretleridir.

Turizm kuşkusuz temel bir bilim dalı ya da bilim alanı değildir. Diğer bir deyişle *Ekonomi, İşletme, Hukuk, Tıp* vb. gibi kendi başına irdelenmesi gereken, ve de özellikle *Ekonomi ve İşletme* gibi temel bilim alanlarından farklı değerlendirilebilecek bir alan olarak kabul edilemez. Bununla birlikte turizmin gösterdiği özellikler nedeni ile birçok bilim alanı ile çok yakından ilgili olduğu, ve fakat kendisinin de bir faaliyet alanı olarak oldukça önemli farklılık ve özellikleri olduğu yapılan araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur* ve dolayısıyla diğer işletmecilik tiplerinden ya da ekonomik faaliyetlerden farklı değerlendirilmesi ve farklı bir çalışma alanı olarak benimsenmesi gerekir. Bu nedenle bu alanın ayrı bir bilim dalı olarak doçentlik başvurularında değerlendirilmesi son derece isabetlidir.

Yukarıda belirtildiği üzere uzun yıllar boyunca turizmin eğitim bilimlerinin bir alt bilim dalı olarak belirlenmiş olması doçentlik için başvuracak adaylar arasında eğitim bilimleri ile ilgili bir çalışma yapıp yapmama, ya da turizmden doçent olmak için turizm eğitimi ile ilgili bir kurumda görev yapmış olma gibi bazı tereddütleri gündeme getirmiştir. Bu arada bu satırların yazarının da aynı tereddütleri yaşamış olduğunu belirtmem gerekir. Bu durum jüri üyelerinin, adayların başvurularını mevcut koşulları göz önünde bulundurarak değerlendirmesi ve olumlu yöndeki anlayışlı tutumları ile aşılmış ve jüri üyeleri değerlendirmelerde belirtilen söz konusu bilim dalı yerine adayın genel olarak turizm alanında vermiş olduğu eserleri ve yapmış oldukları çalışmaları, eğitimle ilgisi olup olmadığına bak-

maksızın nicelik ve nitelik açısından değerlendirilmeye almışlardır. Bununla birlikte 1998 yılından başlayarak "Turizm İşletmeciliği Eğitimi" bilim dalı yanında "Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği" bilim dalının da listeye eklenmiş olması bu konudaki kargaşayı bir ölçüde kaldırmış ve adayları rahatlatmıştır. Aslında bu isim de bilim dalı olarak hatalı kullanılmaktadır. Çünkü "otelcilik" deyimini çalışmaların sanki bu alanla sınırlanması gibi bir çağrışım yapmaktadır. Doğrusunun, yukarıda belirtildiği gibi, turizmin çok geniş bir faaliyet alanına yayılmış olması nedeni ile "Turizm İşletmeciliği" şeklinde olması gerekir.

Yeni oluşan bu durumda, kanımca adayların artık iki daldan birini tercih ederek çalışmalarını buna göre yönlendirmesi ve jüri değerlendirmelerinin de başvurulan dala göre yapılması gerekir. Örneğin, "Turizm İşletmeciliği Eğitimi" dalından başvuracak bir adayın çalışmalarının ağırlıklı olarak "Turizm Eğitimi" konusunda yoğunlaştırması, eğer ağırlık bu konuda değilse bu durumda başvurusunu "Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği" alanına yönlendirmesi gerekecektir. Adayın çalışmalarının ağırlıklı olarak turizmde pazarlama, ekonomi, yönetim, politika, sosyoloji, hukuk vb gibi konularda olması durumunda da başvuru "Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği" dalından yapılması uygun olacaktır.

Doçent adayları açısından ikinci önemli sorun; yapılan yayınlardan ve çalışmalardan hangilerinin bilimsel yayın olarak kabul edilebileceğidir. Yayın açısından kuşkusuz sosyal bilimlerdeki bütün alanlar içinde belki de en az yayın yapma şansının olduğu alan turizm alanıdır. Çünkü ülkemizde bu alanda hakemli olarak yayınlanan "Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi" ile "Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research" dışında bilimsel nitelikte bir dergi bulunmamaktadır. Yayın yapılabilecek ikinci araç ise Fakülte ya da Yüksekokulların yayınlamış oldukları kurumsal nitelikteki dergilerdir. Yükseköğretim kurumlarının maddi olanaklarının kısıtlılığı göz önüne alındığında büyük çabalar sonucunda yılda bir ya da iki kez yayınlanabilen bu dergilerde de yayın yapma zorluğu açıkça görülmektedir. Aynı zorluk Profesörlüğe yükseltme aşamasında bazı üniversitelerde gerekli koşul olan "Citation Index"e girme zorunluluğu bakımından da ortaya çıkmaktadır. Çünkü turizm alanında SSCI'a giren dergiler "Annals of Tourism Research"

* Örneğin; McIntosh ve Goeldner'e göre turizmin doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olduğu bilim alanları şunlardır; Ekonomi, İşletme, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Politik Bilimler, Kent ve Bölge Planlaması, Hukuk, Ekoloji, Tanım, Pazarlama, Eğitim vb.

ve "Tourism Management" dir. Dolayısıyla ya bu iki dergide adayın yayın yapmış olması ya da bu dergilerde yayınlanan bir makalede yazarın, adayın bir eserine atıf yapmış olması gerekmektedir. Bu da gerekli şart olarak belirtildiğinde bu alanda profesörlüğe yükseltme konusunda da ne kadar zorluklarla karşılaşıldığını göstermektedir.

Doçent adayları için önemli olan üçüncü konu ise; turizm alanı ile doğrudan ilgili, diğer bir deyişle bütün akademik çalışmalarını bu alanda yapmış olan ve ünvanlarını bu alanda almış olan profesör sayısının bütün üniversitelerde yaklaşık olarak 12 kişi olması nedeni ile Üniversitelerarası Kurul tarafından bu jürilerin oluşturulmasında ortaya çıkan zorluklardır. Bu durumda genellikle kendi alanları farklı olduğu halde, turizm konusunda bir ya da birkaç çalışma yapmış olan ya da turizm ile ilgili okullarda yönetim görevlerinde bulunan profesörler de bu alan için jüri üyeliği başvurusu yapmaktadır. Böylece doçentlik başvurusunda bulunan aday, kendi jürisine çıkan jüri üyesinin de ilgili olduğu alandaki bilgilere sahip olma zorunluluğunu hissetmektedir. Bunun sonucunda da turizm konusuna yeteri kadar hakim olmayan jüri üyelerinin doçent adaylarının çalışmalarını ne ölçüde doğru değerlendirebileceği sorusu akla gelmektedir. Diğer bir deyişle turizm alanında başvuruda bulunan aday adeta ekonomi, işletme, sosyoloji, hukuk, kent planlaması, finansman, muhasebe, pazarlama vb. gibi belki de kendisini ve çalışma alanını doğrudan ilgilendirmeyen birçok alanda bilgi sahibi olması gerektiği duygusuna kapılmaktadır. Bu nedenle özellikle birkaç adayın birlikte girdiği jürilerde adayları değerlendirme konusunda bazı zorluklar yaşanmaktadır.

Yukarıda belirlenen saptamaların ışığında turizm alanında doçentlik başvurusunda bulunan adayların ve jüri üyelerinin sınavların objektifliği bakımından aşağıda yer alan konularda duyarlı olmaları gerekmektedir.

- Jüri üyeleri adayın çalışmalarını değerlendirirken, başvurduğu alanı dikkate almalı ve adayın çalışmalarını başvurduğu alan konusunda yoğunlaştırmış olup olmadığı konusunda değerlendirmelidir. Örneğin; "Turizm İşletmeciliği Eğitimi" bilim dalından başvuran adayın çalışmalarının ağırlıklı olarak "Turizm Eğitimi" alanında yoğunlaşmış olması gerekir.
- Doçentlik başvurusunda bulunan adayların yayınlarını mutlaka uluslararası alanda ya da ülke genelinde turizm alanında kabul görmüş bilimsel nitelikteki ve mümkünse fakülte ve yüksekökol dergileri de dahil olmak üzere hakemli dergilerde

yayınlanmış olması koşulu aranmalıdır. Örneğin; turizm alanında hiçbir şekilde bilimsel niteliği olmayan ve sektöre hitap eden mesleki dergilerde yer alan yayınlar adayın yayın listesinden çıkarılmalıdır. Ayrıca adayın çalışmalarında belirli bir ağırlığın araştırmaya dayalı (ampirik) çalışma olması koşulu aranmalıdır.

- Adayın gerek ulusal, gerekse uluslararası sempozyum, kongre, sempozyum gibi değişik yerlerde düzenlenmiş olan toplantılarda sunmuş olduğu ya da sunuma kabul edilmiş bildirilerinin belirli sayıda olması bir ölçü olarak aranmalıdır.
- Jüri üyeleri özellikle birkaç adayın girdiği toplantılarda "daha önceki aday zayıf olduğu halde geçmişti, bari bu da geçsin" ya da "yayınları yetersiz ama, bir de sözlü sınavda deneyelim" gibi subjektif değerlendirmelerden kaçınması, her adayın çalışma ve performansını diğerlerinden farklı ve bağımsız olarak değerlendirmesi gerekir.
- Jüri üyelerinin doçentlik jürileri için başvuru formlarını doldururken kendilerinin doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olmadığı alanlara ilişkin jürilerde ilke olarak yer almamaları gerekir. Örneğin; bir jüri üyesinin geçmişte turizm alanında yalnızca doktora ya da master tezi yazmış olması yeterli değildir. Jüri üyesinin en azından doçentlik ya da profesörlük ile ilgili çalışmalarının turizm ile ilgili olması ve uzun süreden beri turizm ile ilgili konularda lisans ya da yüksek lisans/doktora dersleri veriyor olması, sanırım bu konuda bir ölçü olacaktır.

Sonuç olarak, "Doçent" ünvanının alınması akademik yaşamda en önemli aşamadır. Özellikle gelişmekte olan üniversitelerde bu aşamadan sonra gelecek olan "Profesör" ünvanı standartlarının fazla yüksek olmadığı, diğer bir deyişle doçent ünvanını alan akademisyenlerin önünde sonunda profesörlük ünvanını da alacağı gözönüne alınacak olursa, "Doçent" ünvanının ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca "Doçent" ünvanını alan akademisyenlerin diğer önemli bir yükümlülüğü ve görevi de kendisinden sonra gelecek akademisyen kuşağa rehberlik etmek, yetiştirmek ve yönlendirmektir. Dolayısıyla bir doçent ünvanı ne kadar hak edilerek verilirse, bu ünvanı alan akademisyenlerden ders alacak olan öğrencilerin ve arkadan gelen genç akademisyenlerin daha nitelikli yetişmesi konusunda toplum o kadar güvence içinde olacaktır.

Prof. Dr. Orhan İÇÖZ, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Dokuzçesmeler, Buca, İzmir

E-mail: oicoz@tusec.isl.deu.edu.tr